

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΩΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

Φάνης Μαλκίδης, Οικονομολόγος

Μετά το 1952, χρονιά ένταξης της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, αλλά και πιο πριν, η Βόρεια Ελλάδα λόγω πολιτικών επιλογών, αποφάσεων και ψυχροπολεμικών δεδομένων έγινε μια παραμεθόρια περιοχή, μια περιοχή συνόρων. *Ιδιαίτερα η Θράκη εγκλωβίστηκε ανάμεσα σε μια χώρα του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Βουλγαρία) και σε μια κατ' όνομα σύμμαχο (Τουρκία) και έτσι τα μόνα έργα τα οποία ήταν αναγκαία να γίνουν ήταν τα οχυρωματικά, τα στρατιωτικά!* Μια περιοχή, που για αιώνες έπαιξε ένα πρωταγωνιστικό ρόλο και κατείχε μια κεντρική θέση στις εθνικές προτεραιότητες, αφέθηκε χωρίς έργα υποδομής, ενώ για πολλά χρόνια ήταν τόπος εξορίας, δυσμενούς μετάθεσης για ανεπιθύμητους δημόσιους υπαλλήλους και στρατιωτικούς. Ο πληθυσμός της μειώνεται, με έντονο το πρόβλημα στο νομό Έβρου και τη μετανάστευση να παίρνει τρομακτικές διαστάσεις. *Είναι γνωστό ότι πολλοί οικισμοί, ιδιαίτερα στο βόρειο μέρος του νομού, έχουν λιγότερο πληθυσμό από ό,τι οι αντίστοιχοι πολιτιστικοί τους σύλλογοι στην τέως Δυτική Γερμανία, Ολλανδία και Βέλγιο...*

Την ίδια στιγμή η Τουρκία μ' ένα πρόγραμμα που άρχισε το μεσοπόλεμο, απαίτησε την απέλαση από την Ελλάδα των λεγόμενων Παλαιότουρκων, που ήταν αντίθετοι στο κεμαλικό καθεστώς, και ιδιαίτερα με την κοινή ένταξη των δυο χωρών στην Ατλαντική Συμμαχία το 1952, απαίτησε να διδάσκονται οι μουσουλμανικές μειονότητες την τουρκική γλώσσα, με τραγικά αποτελέσματα, ειδικά για τους Πομάκους². *Οι μειονότητες, χωρίς σχέδιο από την ελληνική πλευρά, αφέθηκαν στα χέρια του τουρκικού προξενείου, που ανενόχλητο και πάντα στα πλαίσια των ψυχροπολεμικών λογικών και πολιτικών, έδρασε προπαγανδιστικά και συνεχίζει με την ίδια ορμή, αλλοιώνοντας συνειδήσεις και καταστάσεις. Από την άλλη πλευρά, οι ελληνικές κυβερνήσεις, και αυτό λέγεται χωρίς επιφύλαξη, τουρκοποίησαν τις μειονότητες, χωρίς να σεβαστούν τις ιδιαιτερότητές τους (Πομάκοι) και χωρίς να αντιδράσουν σε ενέργειες της Τουρκίας που τις έφεραν στην επιρροή της.* Είναι σημαντικό και πρέπει να αναφερθεί ότι η συντριπτική πλειονότητα των μουσουλμάνων προέρχεται από βίαιους εξισλαμισμούς που προήλθαν από την μακρόχρονη οθωμανική κατοχή του χώρου.

Ακόμη, σε ενέργειες που εντάσσονται σ' αυτά τα ψυχροπολεμικά πλαίσια είναι και η διαταγή του Γενικού Διοικητή Θράκης Γ. Φεσόπουλου για μετονομασία των μειονοτήτων από μουσουλμανικές σε τουρκικές σ' όλες τις εκφράσεις τους (ταμπέλες σε συλλόγους, καταστήματα κ.λπ.) με οξύτερες παρατηρήσεις τον επόμενο χρόνο για

1. Φ. Μαλκίδης, *Ο ρόλος της Θράκης στην νέα οικονομία και γεωγραφία της περιοχής*, στο 2^ο συνέδριο του ελληνικού τμήματος της Regional Science Association, Θεσσαλονίκη 23- 25/4/95.

2. Ν. Παναγιωτίδης, *Μουσουλμανική μειονότητα και εθνική συνείδηση*, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1995, σ. 65.

τη μη εφαρμογή από ορισμένους της διαταγής "του", ενώ, μόλις το 1988, μετά από προσφυγή του Αχμέτ Σαδίκ, τέως ανεξάρτητου βουλευτή Ροδόπης, που ζητούσε να προσδιοριστεί ο εθνικός (τουρκικός) χαρακτήρας για τις μειονότητες, ο Αρειος Πάγος επανέφερε την ιστορία και την αλήθεια στην περιοχή.

Το 1985, όταν άρχισαν να πνέουν οι άνεμοι της περεστρόικα και της γκλάσνοστ, αλλά κυρίως μετά το 1989, που τα τείχη κατέρρευσαν και άνοιξαν οι για χρόνια κλειστές περιοχές της χερσονήσου του Αίμου, του Εύξεινου Πόντου, η Θράκη άρχισε να αποκτά και πάλι το κεντρικό της χαρακτήρα. Μετά την επαναφορά της γεωγραφίας και της ιστορίας, επανερχόταν σιγά-σιγά και η οικονομία με την επανασύνδεση της Θράκης με τους γνώριμους της χώρους, εκεί όπου ο Ελληνισμός άκμαζε για χιλιάδες χρόνια. *Η Θράκη θα αποτελέσει το χώρο που θα εγκατασταθούν αρχικά οι Έλληνες που ζούσαν σε όλη τη Μαύρη Θάλασσα και γενικά σε όλη τη επικράτεια της τέως Σοβιετικής Ένωσης (Καύκασος, Καζαχστάν, Αρμενία κ.ά).*

Τα πρώτα χρόνια μετά το 1917, οι Έλληνες που ζούσαν εκεί πέρασαν μια εθνική άνοιξη, μια και το νέο καθεστώς φρόντισε να ιδρυθούν σχολεία, οργανώθηκαν πολιτιστικοί σύλλογοι, ενώ οι Πόντιοι που ήρθαν από τα απέναντι παράλια μετά τη γενοκτονία έδωσαν και αυτοί με τη σειρά τους νέα ώθηση στην παρουσία του Ελληνισμού στο χώρο. *Γρήγορα όμως και ιδιαίτερα μετά την άνοδο στην εξουσία του Στάλιν και με τη συνεργασία του Μπέρια, εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα εξολόθρευσης των Ελλήνων, στηριζόμενο στο μεγαλωρωσικό σοβινισμό με το πρόσχημα της κίνησής τους για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους στα πλαίσια της Σοβιετικής Ένωσης³. Μ' αυτό το πρόσχημα, που μόλις στη δεκαετία του 1950 αποκαλύφθηκε πόσο πλαστό ήταν, έγινε προσπάθεια εξάλειψης της εθνικής ταυτότητας και συγχώνευση της γλώσσας των μειονοτήτων σε κοινή γλώσσα.*

Έτσι, χιλιάδες Έλληνες θα περάσουν από τα γκούλαγκ, αφήνοντας πίσω τους ιστορία χιλιάδων χρόνων⁴. Μόνο μετά το θάνατο του Στάλιν και την άνοδο στη θέση του γενικού γραμματέα του Ν. Χρουστσόφ αναγνωρίστηκαν κάποιες δολοφονίες και αποκαταστάθηκαν οι Έλληνες που είχαν σπιλωθεί με τις κατηγορίες των προδοτών. Οι Έλληνες θα επιστρέψουν στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας για να ξανακατοικήσουν στα σπίτια τους ζητώντας να τους αποδοθεί η περιουσία που κατασχέθηκε και δόθηκε στην σοβιετική νομενκλατούρα, χωρίς όμως μέχρι σήμερα αυτό να έχει γίνει.

Όλη αυτή την περίοδο και μέχρι το 1985, η έλευση των Ελλήνων από την Σοβιετική Ένωση στην Ελλάδα ήταν πολύ δύσκολη έως αδύνατη, *μια και ψυχροπολεμικοί λόγοι δεν επέτρεπαν καμιά επικοινωνία.* Αμέσως, όμως, μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ και την υιοθέτηση της πολιτικής της περεστρόικα και της γκλάσνοστ σε όλα τα επίπεδα και τους θεσμούς της σοβιετικής κοινωνίας, έγιναν κινήσεις φιλελευθεροποίησης που επέτρεψαν στους Ελληνοπόντιους να ξαναγίνουν ενεργά μέλη της. Άνοιξαν ελληνικά σχολεία, δημιουργήθηκαν σύλλογοι

3. Δ. Γεώργας και Α. Παπακυλιανού, *Επιπολιτισμός Ποντίων και Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα. Ψυχολογικές διεργασίες προσαρμογής*, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα 1993, σ. 15.

4. Στο έργο του Σολτζενίτιν, *Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ*, Αθήνα χ.χ., γίνεται εκτενής αναφορά για Έλληνες εκπομπόμενους, ενώ μια ολοκληρωμένη εικόνα των συνθηκών διαβίωσης στα συγκεκριμένα στρατόπεδα συγκέντρωσης δίνεται και στο έργο του, *Μια ημέρα του Ίβαν Ντενίσοβιτς*, Αθήνα χ.χ.

που έβαλαν για πρώτη φορά μετά τη σταλινική περίοδο οργανωμένα το ζήτημα της επιστροφής και της αυτονομίας, στα πλαίσια της τ. Ένωσης Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Το 1990 θα γίνει το Α' Πανενωσιακό Συνέδριο Ελλήνων που θα ψηφίσει τη δημιουργία αυτόνομης ελληνικής δημοκρατίας, που προωθήθηκε στη σοβιετική ηγεσία, αλλά τα γεγονότα των επόμενων μηνών και η διάλυση της Ένωσης είχαν σαν αποτέλεσμα την απενεργοποίηση αυτής της διεκδίκησης. Αυτήν την περίοδο θα αρχίσουν και οι πρώτες ένοπλες συγκρούσεις που προήλθαν μετά τις εθνικιστικές επιδιώξεις των διαφόρων εθνικών και θρησκευτικών ομάδων, που για χρόνια καταπιέστηκαν από τη σταλινική διακυβέρνηση, αλλά και απ' αυτήν επί προεδρίας Μπρέζνιεφ⁵.

Χώροι όπου για χρόνια οι Έλληνες διαδραμάτισαν ένα σημαντικό και πρωταγωνιστικό ρόλο, όπως είναι ο Καύκασος, η Γεωργία, η Αρμενία, θα γίνουν πεδία μαχών, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν τα πρώτα κύματα προσφύγων προς την Ελλάδα. Αλλού βέβαια δε χρειάστηκε να γίνουν πολεμικές συγκρούσεις για να εξαναγκαστούν οι Έλληνες Πόντιοι να φύγουν, αλλά η συμπεριφορά των τοπικών εθνικιστικών ηγεσιών και του κόσμου ήταν αρκετή για το ελληνικό στοιχείο να εγκαταλείψει περιοχές που για χρόνια αποτελούσαν πεδίο δράσης και έντονης παρουσίας του. Η ρατσιστική τακτική εθνικών εκκαθαρίσεων μέσω θεσμικών αλλαγών που ακολουθήθηκε ανάγκασε πολλούς Έλληνες και από μη εμπόλεμες περιοχές να τις εγκαταλείψουν (Ρωσία, Ουκρανία, κ.ά) και να κατευθυνθούν προς την Ελλάδα.

Η ελληνική κυβέρνηση από τις αρχές του 1990 προσπάθησε να υλοποιήσει μια πολιτική για τους πρόσφυγες, η οποία με χρηματική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση θα έθετε τις βάσεις για μια σωστή ενσωμάτωση και ένταξη αυτών των ανθρώπων στην κοινωνία. Οι εθνικές εκλογές που προκηρύχθηκαν για τον Απρίλιο του ίδιου έτους είχαν σαν αποτέλεσμα την καθυστέρηση σχεδιασμού και υλοποίησης της πολιτικής για τους Ποντίους, που έτσι και αλλιώς αυτή δεν σχεδιάστηκε το επόμενο κρίσιμο χρονικό διάστημα.

Στα τέλη του έτους και συγκεκριμένα το Δεκέμβριο ιδρύθηκε το Εθνικό Ίδρυμα Υποδοχής και Αποκατάστασης Παλιννοστούντων Ομογενών Ελλήνων (ΕΙΥΑΠΟΕ), κρατικός φορέας εποπτευόμενος από το υπουργείο Εξωτερικών. Ως πρωταρχικό στόχο είχε τη βοήθεια και την παροχή υπηρεσιών προς τους Ποντίους αλλά και Βορειοηπειρώτες πρόσφυγες, που και εκείνοι το ίδιο χρονικό διάστημα προσπαθούσαν να αποδράσουν με κάθε τρόπο από την Αλβανία, αντιμετωπίζοντας την εθνικιστική πολιτική και πολεμική του καθεστώτων Χότζα, Αλία επί κομμουνιστικής διακυβέρνησης και Μπερίσα αργότερα μετά τις "αλλαγές"⁶.

Το ΕΙΥΑΠΟΕ ξεκίνησε με δύο βασικά κατά τη γνώμη μας λάθη, που είχαν σαν αποτέλεσμα την ελλιπή παρέμβασή του και την ανυπαρξία ουσιαστικής βοήθειας προς τους Έλληνες που ήρθαν μετά τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη.

Το πρώτο έχει να κάνει με την ονομασία του που έχει τόσο ηθικές, ιστορικές διαστάσεις, όσο και πολιτικές πρακτικές. Ο φορέας που είχε να κάνει με την ομαλή

5. Δ. Γεώργιος και Α. Παπακυλιανού, *ό.π.* (σημ. 3), σ. 16.

6. Φ. Μαλκίδης, "Για τη Βόρειο Ηπειρο", Εφημ. *Ηχώ της Άρτας*, 11/7/96.

ένταξη των Ποντίων (και των Βορειοηπειρωτών) στην ελληνική κοινωνία, με όλα τα απαραίτητα βοηθήματα, ονομάστηκε ίδρυμα. Νομίζουμε ότι ο ιδρυματικός χαρακτήρας ενός κρατικού φορέα έχει να ασχοληθεί με άλλα ζητήματα και όχι με ανθρώπους που αποφάσισαν να φύγουν από τις εστίες όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν, βίαια ή με τη θέλησή τους, και να εγκατασταθούν, αρχίζοντας μια καινούρια ζωή, στην Ελλάδα.

Ακόμη περιέλαβε στην ονομασία του τη λέξη παλιννοστούντες λες και ο Πόντιος παλιννοστεί στη Ελλάδα και δεν έρχεται πρόσφυγας. Ο ιστορικός τους χώρος δεν είναι ο ελλαδικός χώρος αλλά ο Εύξεινος Πόντος, όπου η παρουσία τους ξεκινά μεταξύ 7ου και 8ου αιώνα π.Χ.⁷ Ένας χώρος που έχει να επιδείξει μια έντονη παρουσία του Ελληνισμού, αλλά και επώδυνες περιόδους ξεριζωμού και γενοκτονιών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Κριμαία παρέμεινε μέχρι το 13ο αιώνα μ.Χ. αποκλειστικά ελληνική περιοχή. Αργότερα και γύρω στα 1775 μ.Χ. και μέχρι το 1858, χιλιάδες Πόντιοι από την Κριμαία εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Αζοφικής και διαμόρφωσαν τον πληθυσμό της. Εδώ ανήκουν και οι Έλληνες της Μαριούπολης, που με τα γύρω χωριά αποτελούσαν, από το 1810 μέχρι το 1873, ελληνική διοικητική περιοχή⁸. Άρα η μόνη ιστορική παλιννόστηση που υπάρχει γι' αυτούς τους ανθρώπους, που από τα αμελέταμπουρού του Κεμάλ πέρασαν στα γκουλάγκ του Στάλιν, είναι αυτή στην Τραπεζούντα, στην Αμισό και όχι στα λυόμενα της Φαρκαδώνας, της Παλαγίας, των Σαππών, στα γκέτο του Μενιδίου και του Ασπρόπυργου. Η παλιννόστηση από τις τάιγκα της Σιθηνίας και του Καζαχστάν, στο Σοχούμι (την αρχαία Διοσκουρία), στη Μαριούπολη, στην Κριμαία. Οι υπεύθυνοι και μάλιστα ενός υπουργείου όπως είναι αυτό των Εξωτερικών που χρησιμοποίησαν την λέξη παλιννόστηση για να χαρακτηρίσουν ένα από τα πιο δυναμικά, διανοητικά και δημογραφικά, κομμάτια του Ελληνισμού, τον πιο επιεική χαρακτήρισμό που θα μπορούσαμε να τους αποδώσουμε είναι ανιστόρητοι.

Το δεύτερο έχει να κάνει με την πολιτική που υιοθέτησε, και δυστυχώς μέχρι σε ένα βαθμό συνεχίζεται από το ΕΙΥΑΠΟΕ. Με την έναρξη λειτουργίας του προσλήφθηκαν 250(!) υπάλληλοι από συγκεκριμένη εκλογική περιφέρεια της νότιας Πελοποννήσου (μάλιστα έχει γίνει και σχετική επερώτηση για το πολύ σοβαρό αυτό ζήτημα από βουλευτή του νομού Έβρου), που το λιγότερο που μπορούμε να πούμε είναι ότι δεν είχαν καμιά σχέση με το αντικείμενο και τους Πόντιους. Απλά εκπληρώθηκαν ή καλύτερα ξεπληρώθηκαν κάποια εκλογικά γραμμάτια με αυτές τις προσλήψεις χωρίς όμως να υπάρξει καμιά σκέψη για την τύχη του ΕΙΥΑΠΟΕ και των ανθρώπων που είχε επιφορτιστεί την τύχη τους. *Τεράστια κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Ένωση που αφορούσαν τους Πόντιους χάθηκαν ή κατασπαταλήθηκαν χωρίς να γίνουν σημαντικά πράγματα, ενώ ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων εξακολουθούν να ζουν σε λυόμενα που έχουν μεταφερθεί στους "προσωρινούς" οικισμούς υποδοχής, μετά τους σεισμούς από την Καλαμάτα* Εκεί όπου δυο-τρεις οικογένειες στοιβαζονται σε ένα λυόμενο με τους ηλικιωμένους να συμβιώνουν στο ίδιο χώρο, ένα φαινόμενο που δεν αρμόζει και δεν ταιριάζει στην Ελλάδα της Ενωμένης Ευρώπης, που δεν έχει

7. Μ. Χαραλαμπίδης, *Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα*, Αθήνα 1996, σ. 20.

8. Δ. Γεώργας και Α. Παπαστυλιανού, *ο.π.*, (σημ. 3), σ. 15.

καταφέρει ακόμη να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της περιοχής και στις ανάγκες των Ποντίων. Ειδικά για τα ζητήματα της διαχείρισης έχουν κινηθεί δικαστικές ενέργειες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτές στην Αλεξανδρούπολη, όπου έχει παραγγελθεί εισαγγελική έρευνα για παραλείψεις και ατασθαλίες στο ΕΙΥΑΠΟΕ⁹.

Μερικές φορές νομίζουμε, και έχουμε την άποψη, ότι η Επιτροπή Αποκατάσταση Προσφύγων το 1923 τα είχε καταφέρει πολύ καλύτερα. Πριν από αυτήν είχε προηγηθεί, στο κλείσιμο της δεκαετίας του 1910, η αποστολή στον Εύξεινο με επικεφαλής το Νίκο Καζαντζάκη που περιγράφεται παραστατικά στην *Αναφορά στο Γκρέκο* και είχε φέρει και αυτή λαμπρά αποτελέσματα¹⁰. Το ΕΙΥΑΠΟΕ και η προσφορά του στο μεγάλο αυτό ζήτημα των προσφύγων, που απασχόλησε και θα αποτελέσει τα επόμενα χρόνια ένα μεγάλο κοινωνικό θέμα, νομίζουμε ότι θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο μιας μεγάλης δημόσιας, όχι τηλεοπτικής, και ειλικρινούς συζήτησης.

Οι Πόντιοι ήρθαν στη Θράκη με ελάχιστες αποσκευές λόγω των περιορισμών που έβαλαν οι δημοκρατίες της τέως ΕΣΣΔ (το μεγαλύτερο μέρος της οικοσκευής τους πουλήθηκε σε εξευτελιστικές τιμές ή καταστράφηκε, παρ' ότι φυλασσόταν σε ειδικές αποθήκες των τελωνείων των χώρων αναχώρησης), με αρκετές ελπίδες για μια καλύτερη ζωή στην Ελλάδα που και "υπογειώς" ακόμη ήθελαν να τη δουν. Από την πολιτεία επιλέχτηκε η Θράκη, μια περιοχή με το χαμηλότερο δείκτη ανάπτυξης σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με έντονη τη μετανάστευση και με μια επεκτατική πολιτική από την Τουρκία να ασκείται εις βάρος της. Δηλαδή, παρ' ότι υπήρχε και εξακολουθεί να υφίσταται ένα σημαντικό πρόβλημα με την οικονομική ανάπτυξη της Θράκης, αυτή επιλέχτηκε σαν χώρος εγκατάστασης, χωρίς μια επεξεργασμένη πολιτική, με το αρμόδιο υπουργείο να επικαλείται τους γνωστούς εθνικούς λόγους, για τους οποίους γίνεται αναφορά μόνο όταν υπάρχει κάποιο σοβαρό πρόβλημα (ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις) ή για να καλυφθούν κάποιες σοβαρές ανεπάρκειες ή προεκλογικές ανάγκες.

Τα οικονομικά προβλήματα της περιοχής, η πιο σημαντική τροχοπέδη για την ομαλή ενσωμάτωση και ένταξη των Ποντίων, δεν αντιμετωπίστηκαν συνολικά, μάλλον δε λήφθηκαν και πολύ σοβαρά υπόψη, αφού οι Πόντιοι εγκαταστάθηκαν σε πόλεις και χωριά της Θράκης χωρίς να υπάρξει σκέψη, καλύτερα ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα, για την απασχόλησή τους και γενικά για την αντιμετώπιση των σημαντικών οικονομικών ζητημάτων που έχει να αντιμετωπίσει κάθε πρόσφυγας. Η Θράκη με έντονο πρόβλημα μετανάστευσης, ιδιαίτερα με πληθυσμό που μετακινείται προς Γερμανία, Αθήνα και Θεσσαλονίκη, από τις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές, αδυνατεί να συγκρατήσει το πληθυσμό της και ειδικά τους νέους. Μόνο από την περιοχή των Φερών του νομού Έβρου κατά το 1995 είχαν φύγει στη Γερμανία 250 οικογένειες, ενώ μόνο το 7% του επιστημονικού δυναμικού της Θράκης μένει και εργάζεται στην περιοχή. Έτσι οι Πόντιοι είχαν να αντιμετωπίσουν, κατά το πρώτο κρίσιμο χρονικό διάστημα

9. Ημερήσιος Τύπος Θράκης, Ιούνιος 1996.

10. Ν. Καζαντζάκης, *Αναφορά στο Γκρέκο*, Αθήνα χ.χ. σ. 123.

εγκατάστασής τους στη Θράκη, το πρόβλημα της ανεργίας που παρουσιάζεται οξυμένο χωρίς να έχουν γίνει σημαντικά βήματα προόδου.

Έτσι ο στόχος της δημογραφικής ενδυνάμωσης και ανάκαμψης, μια και η περιοχή έχει από τους μεγαλύτερους δείκτες μείωσης πληθυσμού πανελλαδικά, μπήκε ως πρωτεύων λόγος, και αυτή όμως η πολιτική κινήθηκε περισσότερο στη σφαίρα του συναισθηματισμού, της συγκινησιακής φόρτισης, χωρίς την υλοποίηση της στρατηγικής αντιμετώπισης του προβλήματος συνολικά. Ο νομός Έβρου μετράει τους ίδιους κατοίκους, χωρίς υπερβολή, στη Γερμανία, ενώ το πρόβλημα στους νομούς Ξάνθης και Ροδόπης εμφανίζεται το ίδιο οξυμένο μια κι εκεί οι μουσουλμάνοι, που κάποιοι θέλουν να τους παρουσιάσουν συνολικά και αφαιρετικά Τούρκους, αρχίζουν να γίνονται πλειοψηφία.

Βέβαια, ο σημαντικότερος λόγος για τον οποίο επιλέχτηκε η Θράκη για να εγκατασταθούν οι Πόντιοι ήταν για να αντιμετωπιστεί η τουρκική προπαγάνδα και πολιτική που μέσω των μουσουλμανικών μειονοτήτων θέλει να παρουσιάσει διεθνώς ότι στην περιοχή υπάρχουν Τούρκοι και μάλιστα σε επίπεδο κοινότητας, που στο Διεθνές Δίκαιο υπάρχει ειδική αναφορά γι' αυτήν. Η πολιτεία με την εγκατάσταση των Ποντίων θέλησε να αντιμετωπίσει αυτά τα δεδομένα που καθημερινά παίρνουν όλο και πιο απειλητικές διαστάσεις, αλλά η προχειρότητα, η έλλειψη μιας πολιτικής που θα αντιμετώπιζε το ζήτημα συνολικά και μακροπρόθεσμα και όχι στη βάση της καθημερινότητας έχοντας ως βάση την τουρκική πολιτική.

Γιατί στη Θράκη συμβαίνει να ακολουθείται η πολιτική της Τουρκίας που μετεξελίσσεται ανάλογα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των στρατηγών της, χωρίς από τη μεριά της Ελλάδας να έχει προταθεί κάτι ουσιαστικό και δυναμικό. Οι εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών είναι πολύ συχνές και η Τουρκία χρησιμοποιεί σαν βάση αντιπαράθεσης τα δικαιώματα των μουσουλμάνων που έτσι και αλλιώς ως Έλληνες πολίτες τα απολαμβάνουν, χωρίς όμως από την ελληνική πλευρά να αντικρούονται οι ισχυρισμοί περί καταπίεσης και βίαιης αφομοίωσης, όπως αυτοί εκτοξεύονται από την τουρκική. *Γενικά μπορούμε να πούμε ότι στη Θράκη υπάρχει μεγάλο έλλειμμα πολιτικής που ακόμη και σήμερα δεν έχει καλυφθεί.*

Τα έργα υποδομής είναι ανύπαρκτα, ο πληθυσμός συνεχίζει να φεύγει προς τα μεγάλα αστικά κέντρα του εξωτερικού και του εσωτερικού, χωρίς να υπάρχουν κάποια ουσιαστικά και πρακτικά δεδομένα για αναστροφή του ήδη πολύ απαισιόδοξου κλίματος. Μέσα σ' αυτήν την κατάσταση το υπουργείο Εξωτερικών αποφάσισε να εγκαταστήσει τους Πόντιους για να αναστρέψει αυτό το κλίμα, για να ενισχυθεί δημογραφικά η περιοχή και για τους ευνόητους εθνικούς λόγους.

Οι Πόντιοι αρχικά εγκαταστάθηκαν σε κέντρα φιλοξενίας (ξενοδοχεία κ.λπ.) για μικρό χρονικό διάστημα -δύο εβδομάδες- μετά σε προσωρινούς οικισμούς λυόμενων κατασκευών που χωροθετήθηκαν στην Παλαγία, 5 χιλιόμετρα έξω από την Αλεξανδρούπολη, και στις Σάπες του νομού Ροδόπης. Πόντιοι θα εγκατασταθούν και στους οικισμούς της Εκτενεπόλ, ιδιοκτησίας της Εμπορικής Τράπεζας, στην Κομοτηνή και Ξάνθη. Τα λυόμενα αποτέλεσαν σε λίγο καιρό γκέτο μια και δημιουργήθηκαν σε χώρους έξω από την πόλη με δύσκολη πρόσβαση και λόγω των συνθηκών εξελίχθηκαν σε

πολύ κλειστές κοινωνίες με δικούς τους κώδικες λειτουργίας και σιωπής. Μετά από ένα χρονικό διάστημα, οι Πόντιοι εγκαθίστανται σε ειδικούς διαμορφωμένους χώρους (ξενοδοχεία κ.λπ.), όπου είναι το ενδιάμεσο στάδιο για να περάσουν σε σπίτι μέσα στην πόλη ή έξω απ' αυτήν, όπου το ενοίκιο επιδοτείται για 6 μήνες συνήθως, ή τους παραχωρείται δωρεάν οικία, σε σχέση με κάποιες προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται (αριθμός μελών οικογένειας κ.λπ.). Στους προσωρινούς οικισμούς των λυομένων, τους δίδεται ξηρή τροφή, πραγματοποιούνται μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες, ηλεκτρονικών υπολογιστών, κοπτικής -ραπτικής κ.λπ. Η διαμόρφωση του χώρου είναι τέτοια όπου δεν ευνοείται η ανάπτυξη των φιλικών, ανθρώπινων σχέσεων, δηλαδή λείπουν χώροι όπως πλατείες, όπου οι Πόντιοι θα μπορούσαν να βρεθούν, να συζητήσουν και να αναδείξουν τις βασικές διαπροσωπικές σχέσεις που χρειάζονται για ομαλή ένταξη και παρουσία στις τοπικές κοινωνίες. Έχουν ονομαστεί 'πόλεις- υπνωτήρια'¹¹. Αυτό το πρόβλημα εντοπίζεται πιο έντονο στις Σάπες με τη μεγάλη παρουσία μουσουλμάνων, όπου ευνοεί ολοένα και περισσότερο την περιθωριοποίηση των Ποντίων.

Μετά τους προσωρινούς οικισμούς ακολουθεί η εγκατάσταση σε κατοικίες, όπου επιδοτείται το ενοίκιο για 18 μήνες, και στο τέταρτο στάδιο ακολουθεί η εγκατάσταση σε μόνιμες κατοικίες, συνήθως σε κοινότητες που αντιμετωπίζουν έντονο δημογραφικό πρόβλημα και συνθήκες εγκατάλειψης, για να μπορέσουν να καλύψουν το κενό που έχει δημιουργηθεί σε ανθρώπινο δυναμικό, καλλιεργώντας παράλληλα εκτάσεις που έχουν μείνει εδώ και καιρό ανενεργές. Οι μόνιμες κατοικίες αποτελούν εγκαταλειμμένες αγροικίες, που διαμορφώνονται κατάλληλα, έτοιμες που αγοράζονται από το ΕΙΥΑΠΟΕ και άλλες που κατασκευάζονται ή θα κατασκευαστούν. Τέτοιες κατοικίες υπάρχουν στο Εύμοιρο Ξάνθης, στο Σιδηρό, Κοτρωσιά, Δίκαια, στο Αετοχώρι Έβρου και αλλού. Το πρόβλημα εύρεσης στέγης είναι πολύ σημαντικό μια και όταν οι Πόντιοι βγαίνουν στην αγορά, αντιμετωπίζουν τα υψηλά ενοίκια καθώς και την περιορισμένη έως ανύπαρκτη προσφορά. Εξάλλου, και οι τρεις μεγαλύτερες πόλεις (Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη) φιλοξενούν μεγάλο αριθμό στρατού και φοιτητών, που δυσκολεύει ακόμη περισσότερο τους πρόσφυγες¹². Βέβαια, οι Πόντιοι, προερχόμενοι από διαφορετικό οικονομικοκοινωνικό σύστημα με περισσότερο κράτος, που για τα πάντα ακόμη και για την εξεύρεση οικίας φρόντιζαν οι ανάλογοι κυβερνητικοί θεσμοί, αδυνατούν μέχρι σήμερα να προσαρμοστούν στις δυτικές και ειδικά στις ελληνικές συνθήκες.

Για το πολύ σημαντικό ζήτημα της στέγασης έχει διατυπωθεί η πρόταση για ανέγερση μιας πόλης στα παράλια της Θράκης, ανάμεσα στην αρχαία Μεσημβρία και αρχαία Μαρώνεια, στα όρια των νομών Έβρου και Ροδόπης, όπου με βάση την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική ποντιακού χώρου θα στεγάσει αξιοπρεπώς όλους αυτούς που σήμερα αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα. Ήδη έχει γίνει η θεμελίωση του ναού, κατά το πανάρχαιο ελληνικό έθιμο. Ιδρύεται μια καινούρια πόλη αφιερώνοντας το πρώτο κτίσμα

11. Μ. Χαλαμπίδης, ο.π., (σημ. 7), σ. 56.

12. Εφημ. Γνώμη (Αλεξανδρούπολη), 5/7/96.

της στο Θεό. Ήδη προχωρούν τα σχέδια της πόλης που θα ονομαστεί *Ρωμανία*, για την οποία έχουν δείξει ενδιαφέρον Έλληνες και ξένοι πανεπιστημιακοί¹³.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι Πόντιοι είναι αυτό της ανεργίας. Από τους 80.000 Έλληνες που υπολογίζεται ότι έχουν έρθει σε διάστημα 5 χρόνων από την τώως Σοβιετική Ένωση στην Ελλάδα μόνο οι 14.000 μένουν πλέον στη Θράκη. Και αυτό γιατί αδυνατούν να βρουν εργασία, που θα ήταν το απαραίτητο στοιχείο και σημαντική προϋπόθεση για να παραμείνουν στην περιοχή. Αρκετοί απ' αυτούς, ενώ είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου και άλλων ανώτερων σχολών, αναγκάζονται να καταφύγουν σε εργασίες όπως οικοδομικές, κτηνοτροφικές και άλλες μια και αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα επιβίωσης. Ήδη με βάση εμπειρική έρευνα¹⁴ που διενεργήθηκε για τους Πόντιους που ήρθαν στην Ελλάδα το διάστημα 1985-1990, θεωρούν την οικονομική τους κατάσταση χειρότερη από αυτήν που ήταν πριν φύγουν από τη Σοβιετική Ένωση σε ποσοστό 64%, ίδια ή καλύτερη μόνο το 37%. Μια οικονομική κατάσταση που είναι συνάρτηση της ανεργίας, της έλλειψης απασχόλησης. Σ' αυτή την αξιολόγηση σημαντικό ρόλο παίζει σίγουρα το γεγονός αν εργάζονται, σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο υποκρύπτει και τις δυνατότητες απασχόλησης, και ο τόπος εγκατάστασης. Στη Θράκη λόγω της οικονομικής στενότητας είναι πιο δύσκολη η κατάσταση, χωρίς στα μεγάλα αστικά κέντρα να συμβαίνει το αντίθετο. Με βάση έρευνα¹⁵ που διενεργήθηκε στην περιοχή της πρωτεύουσας, το 60,4% του δείγματος αγνοεί τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που ευνοούν την ανεργία και θεωρούν ότι οι Ελληνοπόντιοι την ενισχύουν, οι οποίοι μάλιστα εργάζονται σε δουλειές με χαμηλή αμοιβή και χωρίς ασφάλιση που οι ντόπιοι τις απορρίπτουν.

Το ΕΙΥΑΠΟΕ δίνει κάποιες αγροτικές εκτάσεις μαζί με κατοικίες, όπως προείπαμε, αλλά αυτό και μόνο δεν είναι αρκετό μια και εκεί δημιουργούνται προβλήματα όπως έλλειψη γνώσεων για τις αγροτικές ενασχολήσεις, περιθωριοποίηση, ψυχολογικά προβλήματα που έχουν να κάνουν με το αντικείμενο των σπουδών και την τελική τους εργασία. Οι άντρες δουλεύουν πολλές ώρες αφού είναι υπεύθυνοι για όλη την οικογένεια που συνήθως είναι πολυμελής, οι γυναίκες απασχολούνται στο σπίτι ενώ υπάρχουν περιπτώσεις όπου όταν εργάστηκαν έξω με κάποιες μεθοδεύσεις οδηγήθηκαν στην πορνεία, με πολλά επακόλουθα στη ψυχολογία τους και γενικότερα στη ζωή τους.

Σε συνδυασμό με τη μεγάλη ανεργία που επικρατεί στη Θράκη, μόνο στο νομό Ξάνθης, σύμφωνα με στοιχεία του τοπικού Εργατικού Κέντρου, φτάνει στο 20%, και μαζί με το έντονο πρόβλημα εύρεσης εργασίας, οι Πόντιοι έχουν μπροστά τους

13. Μ. Χαλαραμπίδης, "Θα χτίσουμε μια πόλη", Εφημ. *Ελευθεροτυπία* 24/1/94. Μ. Χαλαραμπίδης (κ.α), Από τον Άγιο Ευγένιο στη Ρωμανία, Θεσσαλονίκη 1995. Κ. Βακαλόπουλος, "Ρωμανία: Μια πόλη που πρέπει να κτίσουμε", Εφημ. *Ελευθεροτυπία* 20/3/94. Φ. Μαλκίδης, "Ρωμανία: Μια ιστορική ευκαιρία για Θράκη και Πόντιους", Περιοδ. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 23/3/95.

14. Κ. Κασμάτη, Πόντιοι Μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και οικονομική τους ένταξη, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού-Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1992, σ. 393.

15. Η έρευνα έγινε το Φεβρουάριο του 1994 από την Περιβαλλοντική Ομάδα του Πολυτεχνικού Λυκείου Πειραιά, με δείγμα 284 ανδρών και 293 γυναικών, από τους δήμους Πειραιά, Νίκαιας, Κερατοσίου, Δραπετσώνας, Μοσχάτου Καλλιθέας, Εφημ. *Ελευθεροτυπία* 9/4/96, σ. 18.

ανυπέρβλητα εμπόδια που μέρα με τη μέρα αυξάνονται¹⁶. Βέβαια, τέτοιες καταστάσεις δημιουργούν και επακόλουθα που έχουν να κάνουν με τη γενικότερη ψυχολογία του ντόπιου χριστιανικού πληθυσμού που βλέπει σαν εμπόδιο τους Ποντίους, επιρρίπτοντάς τους ευθύνες για την ανεργία, *ένας λόγος που σίγουρα είναι πλαστός και συντηρείται κατά την άποψή μας και από πολλούς τοπικούς πολιτικούς και δημοσιογραφικούς παράγοντες με στόχο να καλυφθούν οι δικές τους παραλείψεις και ολιγωρίες για την ανεργία*¹⁷. Τα επιδοτούμενα σεμινάρια δε δίνουν παρά μόνο ένα χρηματικό βοήθημα, που και αυτό έρχεται μετά πολλούς μήνες, ενώ παράλληλα δημιουργούν προβλήματα αξιοπιστίας μια και το κύρος τους έχει τρωθεί σημαντικά, αδυνατώντας ουσιαστικά να προσφέρουν κάτι πρακτικό μια και δεν αποτελούν σκαλοπάτι για απασχόληση αλλά μια επιβράδυνση αντιμετώπισης της ανεργίας.

Πολλοί Πόντιοι που απασχολούνται σε διάφορες εργασίες αμείβονται πολύ χαμηλά, είναι χωρίς ασφάλεια, δίνοντας μια ακόμη ευκαιρία για να αναπτυχθούν τοπικά ρατσιστικά φαινόμενα του τύπου *"ρίχνουν τα μεροκάματα, έρχονται και μας παίρνουν τις δουλειές μας, προηγούνται σε διορισμούς σε δημόσιες υπηρεσίες κ.λπ."*, συμβάλλοντας και στην επιβίωση αυτών που θα ήθελαν να συντηρηθούν τέτοιες αντιλήψεις, μια και καλύπτουν τις δικές τους ανεπάρκειες...¹⁸ Αρκετοί Πόντιοι καταφεύγουν στις λαϊκές αγορές, ήδη σε αρκετές πόλεις και χωριά της Θράκης λειτουργούν τέτοιες αγορές μόνο για πρόσφυγες, όπου η οικοσκευή τους αποτελεί το εμπόρευσμά τους.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε τις ευθύνες της τοπικής κοινωνίας για τη ομαλή ενσωμάτωση των Ποντίων, δημιουργώντας ένα πλαίσιο ξενοφοβίας, ρατσισμού, απομόνωσης, περιθωρίου. Βέβαια έχουν τα παραδείγματα αρκετών προσφύγων (Αρμενίων, Γεωργιανών κ.ά) που βαφτίστηκαν Πόντιοι καταβάλλοντας αμοιβή σε προξενικές αρχές της τέως Σοβιετικής Ένωσης και που σύντομα αποτέλεσαν συμμορίες κακοποιών, δημιουργώντας έντονα προβλήματα, ιδιαίτερα σε μικρές κοινωνίες. Αυτό αναπτύχθηκε κατάλληλα από συγκεκριμένους ανθρώπους όπως προείπαμε με αποτέλεσμα συνολικά οι Πόντιοι να αποκαλούνται εγκληματίες και δολοφόνοι.

Ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Πόντιοι είναι αυτό της επικοινωνίας, αφού γνωρίζουν μόνο ρωσικά και ποντιακά. Τα γλωσσικά τείχη αποτελούν σημαντικό πρόβλημα, τόσο με την κοινωνία της Θράκης, αφού προκύπτουν ζητήματα που έχουν να κάνουν με την εξεύρεση εργασίας, όσο και σαν πρόβλημα στην κοινωνική τους ζωή, μια και οι συναναστροφές τους περιορίζονται στο στενό οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον, όπου υπάρχει ένα πλαίσιο επικοινωνίας. Είναι πολύ φυσικό έτσι να ενισχύεται η απομόνωση και η επιβράδυνση της ομαλής ενσωμάτωσης στην κοινωνία της Θράκης. Τα όποια σεμινάρια εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας υλοποιούνται διοργανώνονται από το ΕΙΥΑΠΟΕ και από ποντιακούς φορείς (σύλλογοι, ομοσπονδίες

16. Σ. Κοκκινίδης, Φάκελος για τους Ποντίους που κατατέθηκε προς συζήτηση στο Εμπορικό-Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ξάνθης, Ιανουάριος 1995, σ. 13.

17. Εφημ. *Αδέσμευτη* (Ξάνθη), 20/1/95.

18. Εφημ. *Ελευθεροτυπία*, σ.π., σ. 18

κ.λπ.) με αρκετά προβλήματα και διαχειριστικές ατασθαλίες που παρατηρούνται κάθε φορά.

Πολύ σημαντικό θα ήταν εδώ να λειτουργήσουν ειδικά σχολεία με την εποπτεία των Παιδαγωγικών Τμημάτων του πανεπιστημίου Θράκης, δίνοντας έτσι και την απαραίτητη επιστημονική βαρύτητα που απαιτείται και αναλαμβάνοντας την ουσιαστική ευθύνη του πολύ σοβαρού αυτού ζητήματος. Θεωρούμε ότι η δυνατότητα επικοινωνίας είναι ο πρωταγωνιστικός παράγοντας για να μπορέσουν οι Πόντιοι να κάνουν σοβαρά βήματα για την ένταξη της στην κοινωνία της Θράκης. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί το αποτέλεσμα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα όταν το 34,7% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι η ποντιακή διάλεκτος δεν ανήκει στην ελληνική γλώσσα!¹⁹ Έτσι είναι πολύ φυσιολογικό όταν ντόπιοι ακούνε ποντιακά από τους πρόσφυγες να τους θεωρούν ξένους, ενώ οι πρόσφυγες να αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα.

Οι Πόντιοι στη Θράκη έχουν να κάνουν με την έντονη γραφειοκρατία που αφορά τα θέματα αποκατάστασης μια και δε γνωρίζουν τους νόμους. Υπάρχουν προβλήματα με τις οικοσκευές τους, αρκετοί δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα, προβλήματα που συνοψίζονται σε φράσεις όπως *"δε βρίσκουμε το δίκιο μας, εκεί (στη Σοβιετική Ένωση) είχαμε τα πάντα, εδώ δεν έχουμε τίποτα"*²⁰.

Για τις οικογένειες των Ποντίων προκύπτουν προβλήματα που έχουν να κάνουν με τα παιδιά και την προσαρμογή τους στο σχολικό και κοινωνικό τους περιβάλλον, όπως η δυσκολία επικοινωνίας, η έλλειψη οικονομικών πόρων που χρειάζεται σήμερα ένας μαθητής για να μπορέσει να παρακολουθήσει επιεικώς την τάξη του, η ανάγκη για εργασία που τα οδηγεί στην εγκατάλειψη του σχολείου. Βέβαια, υπάρχει και ένα μεγάλο θέμα που έχει σχέση με την αφύσικη και μερικές φορές βίαιη συμπεριφορά τους, που και αυτή έχει τις ρίζες της στην επώδυνη ιστορική διαδρομή αυτού του κομματιού του Ελληνισμού²¹.

Ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα που υπάρχει είναι τα έντονα ρατσιστικά φαινόμενα που αναπτύσσονται σε μια κλειστή κοινωνία, όπως είναι αυτή της Θράκης, που όπως είπαμε και πιο πάνω συντηρούνται τεχνητά και αναπτύσσονται, ανάλογα με τις επιδιώξεις ορισμένων που ευνοούνται από τέτοιες καταστάσεις καλύπτοντας δικές τους ανεπάρκειες. Θεωρούμε ότι αν δεν αντιμετωπιστεί έγκαιρα, πρώτα από τις ειδικές υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες με την ομαλή ένταξη και αποκατάσταση των Ποντίων, θα υπάρξει σημαντικό πρόβλημα τα επόμενα χρόνια. Αυτό απαιτεί βέβαια και μια αποκέντρωση των υπηρεσιών του ΕΙΥΑΠΟΕ, όπως πολλές φορές έχει εξαγγελθεί μια και η αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων δε γίνεται από γραφεία της Αθήνας.

Και ο λαός όμως της Θράκης, που στη συντριπτική του πλειοψηφία δε διακατέχεται από ρατσιστικά αισθήματα, μια και θυμάται το προσφυγικό του παρελθόν και τα προβλήματα που αντιμετώπισε πριν από 70 χρόνια, έχει τη δυνατότητα να

19. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* ό.π., σ. 18.

20. Κ. Κασμάτη, *ο.π.* (σημ. 14), σ. 404.

21. Κ. Φωτιάδης, εισαγωγή-σχόλια στο Τ. Ευαγγελίδη, *Ιστορία της Ποντιακής Τραπεζούντας*, Θεσσαλονίκη 1994, όπου αναφέρεται ότι *"οι γενοκτονίες που υπέστησαν οι Πόντιοι δεν είχαν μόνο υλικές αλλά κυρίως ηθικές ζημιές και σ' αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η αφύσικη τους συμπεριφορά"*.

απομονώσει τα στοιχεία που δημιουργούν τέτοιες απαράδεκτες καταστάσεις και να βοηθήσει τους Πόντιους να εγκατασταθούν στο χώρο τους και να συνεισφέρουν στην ανάπτυξή της.

Η κοινωνία της Θράκης έχει ένα μεγάλο μερίδιο ευθύνης στο ζήτημα, ενώ θα ήταν απαραίτητο να τονίσουμε ότι την πιο σημαντική βοήθεια στους Πόντιους μπορεί να την προσφέρει αυτή. Πάνω απ' όλα, όμως, πιστεύουμε ότι η ενσωμάτωση των Ποντίων στο συγκεκριμένο χώρο, που αντιμετωπίζει τα γνωστά προβλήματα, με την ταυτόχρονη διατήρηση των ιδιαίτερων κοινωνικών και πολιτιστικών τους αξιών, είναι μια πράξη που εκφράζει τη θέληση όλου του Ελληνισμού.